DE PINDARI ODIS CONIECTURÆ D. IOANNIS ALOYSII MINGARELLI ABBATIS S...

Giovanni Luigi Mingarelli,
Pindarus

Ex Libro decimo Epistolarum Francisci Petrarchæ Epistola IV. ad Gerardum, Monachum Cartusianum, germanum ipsius fratrem.

SI fervorem animi tui novi, jam hinc annexum huic epistolæ Carmen horrueris quasi professioni tuæ dissonum, adversumque proposito. Noli aliquid temere definire: quid enim stultius, quam judicare de incognitis? Theologiæ quidem minime adversa Poetica est. Miraris?... Christum modo leonem, modo agnum, modo vermem dici, quid, nisi poeticum est? Mille talia in Scripturis sacris invenies, quæ persequi longum est. Quid vero aliud parabolæ Salvatoris in Evangelio sonant, nisi sermonem a sensibus alienum, sive, ut uno verbo exprimam, alieniloquium? quam analogiam (a) usitatiori vocabulo nuncupamus. Atqui ex hujusce sermonis serie, Poetica omnis intexta est. Sed subjectum aliud. Quis negat? Illic de Deo, deque divinis: hic de diis hominibusque tractatur. Unde apud Aristotelem primos theologizantes, poetas legimus. Quæ ita esse, ipsum nomen indicio est. Quæsitum est enim, unde poetæ nomen descendat: & quamquam varia ferantur, illa tamen sententia clarior est; quia cum olim rudes homines, sed noscendi veri, præcipueque vestigandæ divinitatis studio, quod naturaliter inest homini, flagrantes cogitare cœpissent esse superiorem aliquam potestatem, per quam mortalia regerentur, dignum rati sunt illam omni plus quam humano obsequio, & cultu augustiore venerari. Itaque & ædes amplissimas meditati sunt, quæ templa dixerunt, & ministros sacros, quos sacerdotes dici placuit, & magnificas statuas, & vasa aurea, & marmoreas mensas, & purpureos amictus: ac ne mutus honos fieret, visum est in verbis altisonis divinitatem placare, & procul ab omni plebeio, ac publico loquendi stylo sacras Superis inferre blanditias, numeris insuper adhibitis, quibus & amœnitas inesset, & tædia pellerentur. Id sane non vulgari forma, sed artificiosa quadam & exquisita ac nova fieri oportuit: quæ quoniam græco sermone poetes (b) dicta est, eos quoque qui hac utebantur, poetas dixerunt. Quis nam, inquies, horum est auctor? Poteras, frater, absque fidejussoribus fidei meæ stare: merui forte, ut vera, & veri frontem habentia referenti sine testibus crederetur. Sed & si cautius

I 2 *agere*

(a) Num Petrarcham scripsisse suspicabimur, *allegoriam?* Hæc sane vox voci *alieniloquium* adamussim respondet, non vero *analogia* vocabulum.

(b) Emendanda sine dubio est vox *poetes*, sive eam Petrarcha, seu potius librarius perperam scripserit. Scribendum autem *poesis*, aut *pœotes*, ut patet ex his verbis ab Isidoro Hispalensi citatis capite 7. libri VIII. Originum: *Id genus quia forma quadam efficitur, quæ ποιότης* (an legendum, *ποίησις*?) *dicitur, poema vocitatum est, ejusque fictores, poetæ.*

agere mens est, M. Varro doctissimus Romanorum; proximus Tranquillus rerum curiosissimus indagator: Tertium non adderem, nisi quia is, uti reor, familiarior est tibi: Horum igitur & Isidorus, breviter licet, & ipso teste Tranquillo, meminit Etymologiarum libro octavo. Sed occurres, &, possum (dices) sancto saltem Doctori credere: tamen rigori meo carminis tui dulcedo non convenit. Noli hoc, frater, opinari. Et veteris Testamenti patres heroico, atque aliis carminum generibus usi sunt, Moyses, Job, David, Salomon, Jeremias. Psalterium ipsum Davidicum, quod diu noctuque cantas, apud hebræos metro consistit, ut non immerito neque ineleganter hunc Christianorum poetam nuncupare ausim: quippe quod & res ipsa suggerit, &, si nihil hodie mihi sine teste crediturus es, idem video sensisse Hieronymum: quamvis sacrum illud poema, quod beatum virum (a), *scilicet Christum canit nascentem, morientem, descendentem ad inferos, resurgentem, ascendentem, reversurum, in aliam linguam simul sententia numerisque servatis transire nequiverit. Itaque sententiæ inservitum est: & tamen adhuc nescio quid metricæ legis inest: & psalmorum particulas, ut sunt, sic versus vulgo dicimus. Et de antiquis hactenus. Novi autem Testamenti duces, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum carminibus, ac rhythmis usos ostendere non operosus labor est: ut Prudentium, Prosperum, atque Sedulium, & ceteros prætermittam: quorum soluta oratione nihil omnino, metrica vero passim cernuntur opuscula. Noli itaque, frater, horrere quod Christo amicissimis, ac sanctissimis viris placuisse cognoscis. Sensibus intende: qui si veri, salubresque sunt, quolibet stylo illos amplectere. Laudare dapem fictilibus appositam; eandem in auro fastidire, aut dementis, aut hypocritæ est. Avari est, aurum sitire: non posse pati, pusilli animi est. Non fit auro melior cibus: certe nec deterior. Profecto autem sicut aurum, sic carmen in suo genere nobilius. Non nego: quanto scilicet rectiora sunt quæ ad regulam fiunt, quam quæ temere: non quod animo carmen expetendum censeam: ne spernendum quidem. Hæc pro styli excusatione præmissa sint. Nunc ad propositum sermo vertendus est. Tertia retro æstas me tunc in Galliis agentem ad fontem Sorgiæ compulerat, quam sedem vitæ nostræ quondam delegimus, ut nosti. Sed tibi divino munere sedes tutior, tranquilliorque probabitur: mihi ne illa uti quidem licuit, raptante me altius fortuna, quam sat est. Illic ergo tunc eram eo animo, qui sicut sub tanta rerum mole magnum aliquid aggredi non auderet, sic omnino nihil agere nesciret, ab infantia mea bono utinam, sed certe in actu perpetuo enutritus. Media via igitur electa est, ut majoribus dilatis aliquid pro solatio illius temporis meditarer. Ipse autem loci habitus, & recessus nemorum, quo me sæpe curis gravidum lux oriens urgebat, & unde sola nox rediens pellebat, ut silvestre aliquid canerem, suasere. Quod ergo pridem in animo habueram, buco-*

(a) Respicit, opinor, prima Psalterii verba: *Beatus vir, qui non abiit* &c.

bucolicum carmen, xii. eclogis distinctum scribere orsus, incredibile est, quam paucis diebus absolverim: tantum ingenio locus calcar addiderat. Ceterum quia nihil prius in animo erat, Eclogarum prima (a) de nobis ambobus scripta est: ideoque potissimum ut tibi mitterentur, obtinuit. Nescio quidem an pro solatio, an pro impedimento solatii tui dicam. Sed quoniam id genus est, quod nisi ex ipso, qui condidit, auditum intelligi non possit; ne te inutiliter fatiges, primo quid dicam, deinde quid intendam, brevibus explicabo. Duo pastores inducuntur: pastoris enim est stylus: ideo pastoribus datur. Nomina pastorum, Silvius, ac Monicus. Silvius ergo Monicum solum, & invidioso ocio felicem videns sub antro quodam quiescentem alloquitur, quasi fortunam illius admirans, & suam deflens: quod ille grege, ac rure postbabito requiem invenit: ipse vero asperos colles multo cum labore circumeat. Quo ergo magis miratur, tantam esse diversitatem fortunæ: quoniam, ut dicit, una eademque fuit amborum mater: ut detur intelligi, germanos esse pastores. Monicus ad hæc totam fraterni laboris culpam in eumdem retorquet: nulla vi coactum dicens sponte sua errare per devia silvarum, montiumque cacumina. Cui respondet Silvius, errorum causam esse amorem, & amorem Musæ, non alium. Quod ut pateat, longiusculam incipit fabellam: duorum videlicet pastorum prædulciter canentium: quorum alterum in pueritia audisse se memorat: alterum postea: eorumque se captum illecebris, cetera omnia negligere: quos dum per montes avidissime sequitur, jam canere didicisse: ita ut laudetur ab aliis, licet ipse sibi nondum placeat: itaque propositum sibi esse ad summum niti, & vel pervenire, vel inter nitendum mori. Contra Monicus ut antrum suum Silvius ingrediatur, suadere incipit, dulciorem ibi cantum auditurus: mox cœptum sermonem inexpletum linquit, quasi signa turbati animi in ore Silvii agnoscens. Ille autem se excusat: itaque Monicus orationem peragit: qua audita mirabundus Silvius percontatur, quis ille pastor tam dulciter canens, cujus nunc mentionem noviter audit. Ad quod Monicus quasi pastoria ruditate non nomen reddit, sed describit patriam, & more ruralium sæpe in verbis errantium, duorum fluminum mentionem facit, uno fonte nascentium: ac statim velut errore recognito verba pervertit: & quod de duobus inceperat, de uno flumine duobus ex fontibus descendente prosequitur. Utrumque sane in Asia est. Silvius autem se flumen nosse commemorat, signum afferens, quod in eo quidam puer hispidus lavit Apollinem. Inde refert Monicus oriundum esse cantorem: quod audiens Silvius, mox hominem recognoscit: & vocem, modumque canendi deprimit attollens suos. Ex adverso Monicus suum meritis laudibus accumulat. Itaque tandem Silvius adquiescens, se in tempore rediturum, & quam dulciter ille canat, probaturum ait: nune autem festinare. Quod admirans Monicus, festinationis causam quærit: & audit Sil-

(a) Extat in Edit. Ven. anni 1501. Latin. Oper. Petrarchæ quintern. aa.

Silvium intentum cantilenæ, quam de quodam egregio juvene, cujus acta multa brevitate perstringit, componere cœpit, non posse nunc aliis vacare. Quamobrem Monicus colloquium hoc concludit, vale dicens Silvio: & in fine hortatur, ut dilationis pericula casusque consideret. Hæc summa rerum. Intentionis autem meæ sensus hic est. Pastores colloquentes, nos sumus: ego Silvius, tu Monicus. Nominum ratio hæc est: primi quidem, tum quia in silvis res acta est, tum propter insitum ab ineunte ætate urbis odium, amoremque silvarum: propter quem multi ex nostris in omni sermone sæpius me Silvanum, quam Franciscum vocant. Secundi autem, quia unum ex Cyclopibus Monicum dicunt quasi monoculum. Id quodam respectu prope tibi convenire visum est, qui e duobus oculis, quibus omnes communiter utimur mortales, quorum altero scilicet cælestia, altero terrena respicimus, tu terrena cernentem abjecisti, oculo meliore contentus. Antrum ubi solitarie degit Monicus, Monasterium est, ubi tu nunc monasticam vitam agis inter speluncas & nemora: vel ipsum antrum, in quo Maria Magdalene pœnitentiam egit, quod monasterio tuo vicinum est. Ubi enim de hoc sancto proposito multa mecum prius agitaveras, Deo cor lubricum sublevante firmatus es. Rus, ac gregem, quorum sprevisse curam dicitur, pro civitate & hominibus intellige, quos in solitudinem fugiens reliquisti. Unam fuisse genitricem amborum, quin utrumque insuper parentem, non allegoria, sed veritas nuda est. Pro sepulcro (a), ultima sedes intelligitur: te enim cælum; me, nisi misericordia subvenerit, tartarus manet. Vel simpliciter quod verbum sonat, intelligi potest: tibi enim jam certa sedes, eoque certior spes sepulchri: mihi autem adhuc vagus error, & incerta omnia. Inaccessum cacumen, ad quod multo sudore Silvium anhelare Monicus exprobrando objicit, famæ rarioris, & ad quam pauci perveniunt, altitudo est. Deserta, quibus vagari Silvius dicitur, sunt studia hæc vere deserta hodie, vel lucri cupidine derelicta, vel ingeniorum despecta segnitie. Muscosi (b) scopuli, sunt potentes, ac divites, patrimonio velut musco obsiti. Fontes sonantes, litterati eloquentes homines dici possunt: quorum ex ingenii scatebris disciplinarum rivuli prodeunt cum sonitu quodam delectabili. Quod per Palem jurat Silvius, pastorale juramentum est; Pales enim est pastorum Dea. Posset apud nos intelligi Maria (c) non Dea, sed Dei mater. Parthenias ipse est Virgilius, non a me modo fictum nomen: in vita enim ejus legimus, quod Parthenias quasi omni vita probatus dici meruit. Quod ut per se ipsum lector intelligeret, locus est additus: ubi videlicet lacus cisalpinæ Galliæ Benacus (d) valde sibi simi-

(a) *Una fuit genitrix, at spes non una sepulchri*, inquit ibi Petrarcha sub nomine Silvii latens. (b) *Muscososque situ scopulos, fontesque sonantes.*

(c) Sacra profanis miscenda non sunt, Francisce: qui fieri potest ut non videris, quam indecens sit, Sanctissimam Virginem Mariam vano ridiculæ Deæ vocabulo designare? (d) Codex habet *Venacus*.

similem filium ex se gignit; filius autem hic Mincius est Mantuæ flumen, quæ Virgilii patria est. Ceterum aliunde advectus pastor nobilis Homerum significat; in quo singula fere verba aliquid important: nam & hoc est deinde non sine mysterio dictum, quia Virgilium puer, & non jam infans; deinde autem ætate provectior Homerum attigi. Is enim, qui Homerus vulgo dicitur, alterius nescio cujus Scholastici opusculum scias, licet ab Homerica Iliade sit breviloquio decerptum. Peregrinis autem ab oris, quasi nec Italicus, nec omnino linguæ particeps latinæ. Unde nec nostro murmure canere eum dixi, ut qui græce canat. Generosi sane pastoris epithetum jure occupat: quid enim vel lingua, vel ingenio generosius Homeri? Nescio autem qua de valle, ideo est additum, quia de loco originis ejus opiniones variæ sunt, quas locus iste non capit. Postremo de fonte Homerico bibere Virgilium, omnibus est notum, qui in poeticis exercentur. Amica, qua uterque dignus dicitur, fama est: propter quam poetæ, sicut propter amicas suas amatores, canunt. Silva horrida, & aerii montes, quos miratur Silvius non sequi dulcedinem canentium, vulgus incultum est, & Principes eminentes. Descensus e montis vertice ad imas valles, & ab imis vallibus ascensus in montes, quem de se ipso loquens Silvius refert, est ab altitudine theoricæ ad practicæ exercitium, & converso pro varietate affectuum alterna digressio. Fons, qui canenti plaudit, est studiosorum chorus. Arentes cautes, idiotæ: in quibus quasi echo in cautibus unde vocis est usus, & consonans sine discretione responsio. Nymphæ deæ fontium, sunt divina studiosorum hominum ingenia. Limen, intra quod Silvium Monicus invitat, Cartusiensium ordo est, quem nemo certe deceptus, ut multos ex aliis ordinibus, nemo intrat invitus. Pastor (a), cujus cantum Monicus præfert Homero, Virgilioque, est ipse David: cui proprie convenit verbum psallere propter psalmos, suum opus. Media autem nocte, propter matutinam psalmodiam, quæ illo præsertim tempore in Ecclesiis vestris auditur. Fluvii duo uno de fonte, quorum primo quidem Monicus errore decipitur, sunt Tigris, & Euphrates, noti amnes Armeniæ. Fluvius autem unus gemino de fonte, Jordanis est Judææ: quod multi sunt auctores, inter quos Hieronymus illarum partium sedulus diuturnus incola.... Nomina fontium, Jor, & Dan: e quibus Jordanis ut flumen, sic ipsum nomen efficitur: qui quidem in mare Sodomorum fertur descendere, ubi cinereos campos propter incendia civitatum esse narratur. In hoc amne Christus a Joanne baptismum (b) memoratur: puer ille enim hispidus (c), est Johannes Baptista, puer, inquam, virgo, purus, innocens, hispidus, incultus, hirto tegmine, impexo capillo, facie solidus adusta. Apollo au-

---

(a) *Dulcius hic quanto media sub nocte videbis Psallere pastorem: reliquorum oblivia sensim Ingeret ille tibi*: ait Monicus ibidem. (b) Excidit vox, *accepisse*, aut quid simile. (c) *Audivi ut quondam puer hispidus ille nitentis Lavit apollineos ad ripam gurgitis artus*: ait Silvius ibidem.

tem filius Jovis dicitur ingenii Deus, per quem (a) Jesum Christum accipio, verum Deum, verum Dei filium: Deum, inquam, ingenii ac sapientiæ: quoniam, ut apud Theologos notum est, inter attributa Personarum summæ & individuæ Trinitatis, sapientia Filio tribuitur, & ipse Sapientia corporalis est. Vox autem rauca David, & lacrymarum assiduitas, & repetitum sæpe nomen Jerosolymæ objicitur: ob asperum prima facie, & flebilem stylum, & quia revera in psalmis crebra illius urbis vel historica, vel allegorica mentio est: hoc autem loco summatim inseritur, de quibus poetæ, quos Silvius præferre nititur, canant: quod exponere longum est: sed in eo studio provectis omnia clara, & aperta sunt. Monicus contradicit excusans Davidicam raucitatem, & pari breviloquio percurrens, de quibus apud illum agitur. Juvenis, de quo cantilenam texere Silvius cœpit, Africanus Scipio est: qui in littore Afro Polyphemum (b) stravit, hoc est, Hannibalem Pœnorum ducem: sicut enim Polyphemus, sic & Hannibal monoculus fuit post oculum in Italia amissum. Libyci leones, quibus abunde Africa constat, reliqua Carthaginensium spes fuerat: e quibus quidem quingentos sub oculis eorum combussisse illum Romana narrat.... Et hic quidem juvenis sidereus dicitur (c) sive propter heroicam virtutem, qua maxime viguit, quæ ardens in Vrgilio, a Lucano ignea virtus dicitur: sive propter opinionem cœlestis originis, quæ, admiratione viri illius, tunc apud Romanos erat. Hunc Itali laudant (d) de littore adverso: est enim Africano littori adversum littus Italicum, non animorum modo discordia, sed terrarum situ: directe autem opponitur Roma Carthagini. Sed de hoc tam laudato juvene nemo canit: quod ideo dictum est, quoniam etsi omnis historia laudibus, & rebus ejus plena sit; & Ennium de eo multa scripsisse non sit dubium rudi & impolito, ut Valerius ait, stylo..... tamen de illius rebus liber metricus non apparet. De hoc igitur utcunque canere institui: quia scilicet de eo liber meus est, qui inscribitur Africa: utinam tam felici animo claudeudus seni, quam magno animo cœptus est juveni. Quantum sane periculum semper fuit dilatione consilii salutaris, & quam varii atque inopinabiles præsentis vitæ casus, quos circumspicere suprema Monici jubet allocutio, ne dici quidem expedit. Reliqua cogitatione percipies. Vale. Patavi IIII. Nonas Decembris, ad vesperam.

Explicit Epistola Francisci Petrarchæ ad Fratrem.

(a) Sacra profanis rursum misces, Francisce: num Pauli illud oblitus es: *Quæ societas tuci ad tenebras? quæ autem conventio Christi ad Belial?* (b) *Te Polypheme tuis jam constravisse sub antris Dicitur, & Libycos silvis pepulisse leones.*
(c) *Sidereum juvenem, genitumque ex stirpe Deorum.* (d) *Hunc simul Italidesque nurus, puerique, senesque Attoniti adverso certatim a littore laudant.*